

13. Луцишин П.В. Єврорегіон Буг: обласний суспільно-географічний комплекс: теорія, методика, практика / П.В. Луцишин. – К. : ІСД МО, 1996. – 207 с.
14. Єврорегіон "Буг": Волинська область / За ред. Б.П. Клімчука, П.В. Луцишина, В.Й. Лажніка. – Луцьк : Ред.-вид. від. Волин. ун-ту, 1997. – 448 с.
15. Клімчук Б.П. Єврорегіон "Буг": концепція та стратегія розвитку : монографія / Б.П. Клімчук, Н.П. Луцишин, П.В. Луцишин. – Луцьк : Ред.-вид. відд. "Вежа" ВДУ імені Лесі Українки, 2002. – 416 с.
16. Буглай Н.М. Польща в реалізації євроінтеграційного курсу України: міжрегіональне співробітництво (1999–2008 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 / Н.М. Буглай. – К., 2009. – 20 с.
17. Васильєв Д. Українсько-польські відносини наприкінці ХХ ст. / Дмитро Васильєв, Людмила Чекаленко // Нова політика. – 1998. – №4. – С. 13–17.
18. Харчинська О. Інституційна основа здійснення транскордонного співробітництва (на прикладі єврорегіону "Буг") / О. Харчинська // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, соціологія, філософія. – Вип. 12. – Ужгород : Вид-во Ужгород. нац. ун-ту "Говерла", 2009. – С. 191–194.
19. Рябінін Є.В. Транскордонне співробітництво в системі процесів регіональної інтеграції України (політологічний аналіз) : монографія / Є.В. Рябінін. – Маріуполь, 2011. – 157 с.
20. Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний та секторальний аналіз) : монографія / Мирон Янків. – Львів : Світ, 2011. – 398 с.
21. Кулина С.Я. Державне регулювання транскордонного економічного співробітництва : автореф. дис. ... канд. ек. наук : спец. 08.00.03 / С.Я. Кулина. – Львів, 2008. – 24 с.
22. Борщевський В.В. Українсько-польське транскордонне співробітництво в контексті європейської інтеграції України / В.В. Борщевський // Економічні науки. Серія: Економічна теорія та економічна історія : Зб. наук. праць / За ред. З.В. Герасимчук. – Вип. 6 (23). – Ч. I. – Луцьк : Луцьк. нац. техн. ун-т, 2009. – С. 66–80.
23. Поліщук Л. Основні пріоритети співпраці українських і польських регіонів: реалії та перспективи / Ліна Поліщук // Економічний часопис-XXI. – 2008. – №3–4. – С. 30–37.
24. Каплинський О.В. Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України / Олександр В'ячеславович Каплинський // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №2 (11). – С. 47–54.

Черная Н. Н. Сотрудничество Украины и Польши в рамках еврорегионов: историографические интерпретации

Осуществлен историографический анализ научных трудов, в той или иной степени касающихся проблемы украинско-польского взаимодействия в рамках еврорегионов "Карпатский" и "Буг". Рассмотрены подходы к оценке эффективности сотрудничества двух государств. Выявлены факторы, влиянием которых ученые обосновывают характер деятельности еврорегионов и степень ангажированности Украины и Польши в ней. Выяснено меру научного обоснования проблемы, указано на необходимость ее дальнейшего изучения.

Ключевые слова: Украина, Польша, трансграничное сотрудничество, еврорегионы, историография.

Chorna N. M. Cooperation of Ukraine and Poland within the framework of euroregions: historiography interpretation

The historiographical analysis of scientific works touching the issues of Ukrainian-Polish cooperation within the framework of euroregions Carpathian and Bug. The approaches to estimate the efficiency of cooperation of two countries have been considered. The factors influencing the character of the proceeding of the euroregions and the level of the political commitment of Ukraine and Poland are studied. Ascertains the level of scientific insight into the problem and substantiates the need of further investigation into the problem.

Keywords: Ukraine, Poland, cross-border cooperation, euroregions, historiography.

УДК 930.1:323.15(477+438)

А. С. Гарбарук

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ТА САМООРГАНІЗАЦІЯ ПОЛЬСЬКОЇ МЕНШИНИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена аналізу наукових напрацювань українських дослідників з питань сучасного національного ренесансу поляків України та налагодження процесу їхнього організованого гуртування. Фрагментарно окреслено процеси, що впливають на стан розробки проблеми. Виокремлено дослідження, в яких тематика розглядається почасти, й ті, що безпосередньо стосуються відродження та самоорганізації сучасної української полонії у спосіб заснування культурних товариств. Висвітлено загальні тенденції робіт, наголошено на одиничних дослідженнях.

Ключові слова: українська історіографія, польська національна меншина, національно-культурне товариство, незалежна Україна.

Проблематику життєдіяльності та етнічної мобілізації польської національної меншини у незалежній Україні вважаємо актуальною з огляду на роль спільноти та її об'єднань у перебігу відносин між країнами походження та поселення, у забезпеченні міжнаціональної стабільності на теренах проживання та у формуванні неупередженого діалогу пересічного поляка й українця. В цілях з'ясування кола аспектів, які потребують додаткового вивчення, та за відсутності предметних історіографічних оглядів пропонуємо розглянути науковий доробок українських дослідників в означеній сфері.

Мета дослідження – проаналізувати стан розробки українськими науковцями питання національного ренесансу польської меншини в Україні від 1991 р. до сьогодні, зокрема діяльності національно-культурних товариств.

Здобуття незалежності є переломним моментом в історії будь-якої країни, оскільки цей процес супроводжується загостренням багатьох проблем, серед яких не останнє місце посідають національні. На зламі 1980 – 1990-х рр. в Україні розпочався духовний ренесанс як українців, так і інших народностей, які мешкали на її території. Цей процес вкрай важливий, адже через взаємопізнання культур формуються міцні міжетнічні стосунки. Зважаючи на делікатність національного питання, постала нагальна потреба нових досліджень, відмінних від радянського бачення співіснування громадян різних національностей. Серед перших і найбільш ґрунтовних робіт, яка окреслює як поняттєві, так і фактологічні підвалини етнонаціонального життя в Україні, назовемо “Малу енциклопедію етнодержавознавства” [1].

Комплексно простежують характер та особливості міжнаціональних відносин в Україні колективні роботи “Міжнаціональні відносини в Україні: стан, тенденції, перспективи” [2] та “Міжнаціональні відносини і національні меншини в Україні: стан, перспективи” [3]. Крім положень теоретичних, кожна з національних меншин представлена у доробках коротким нарисом про зв’язки з українськими теренами, матеріалами про стан збереження пам’ятних місць, даними про зареєстровані первинні національні осередки.

Проблема життєдіяльності та активізації власне польської меншини в незалежній Україні на високому академічному рівні вперше була виокремлена київським ученим О. Калакурою – автором багатьох спеціальних публікацій [4 – 8]. Новаторською з огляду на наявні підходи до аналізу етнічної групи є стаття “Польськість та українськість української полонії”, в якій з’ясовується історична укоріненість польської меншини в Україні, її адаптація до українського етнонаціонального простору, поєднання двох національних елементів в царині повсякденності та значення цих процесів для гармонізації міжнаціональних відносин [9]. Вагомим науковим продуктом стала монографія науковця “Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ ст.” [10]. Прикінцевий розділ автор присвятив становищу поляків у незалежній Україні, в рамках чого пильна увага приділена національно-культурному життю полонії, зокрема її активності у справі організації осередків єднання спільноти.

Чимало цінних відомостей про становлення та самоорганізацію польської меншини в Україні можна почерпнути з розвідок Л. Вахніної [11] та В. Гажданана [12]. Дослідник В. Моцок у доповіді на Міжнародному науковому конгресі “Українська історична наука на порозі ХХІ ст.” у 2000 р. підносить до переліку першочергових та актуальних тем проблему національного життя польської меншини в Україні [13].

У 2002 р. вийшла у світ перша в незалежній Україні фундаментальна праця з історії Польщі львівських науковців Л. Зашкільняка та М. Крикуна. Розуміння авторами складності вікового переплетіння історичних доль українців і поляків зумовило появу у роботі свідомого акценту на суспільних стосунках між людьми. Завдяки цьому не лишився осторонь уваги дослідників процес активізації польської людності в незалежній Україні [14, с. 670 – 671]. Оновлений погляд цих істориків на предмет вивчення – приклад тяжіння науки до культурно-антропологічного підходу до історичних робіт, який нині дістав розвиток завдяки окремим українським вченим [15, с. 76 – 77].

Цінними з точки зору поєднання огляду історичного та методологічно-історіографічного є напрацювання Я. Лазар. Авторка подає нарис присутності польського національного елемента на українських просторах, аналізує методи його вивчення і достатньо аргументовано наголошує на важливості переходу від обстеження меншини в цілому до долі окремих її представників або їхніх об’єднань, адже цінність таких робіт полягає в гуманізації науки, усвідомлення ролі особи в історії, персоналізації буття етнічної групи [16, с. 456].

У ході дослідження ми з’ясували, що нинішня життєдіяльність польської меншини – вагомий тематичний елемент наукових дискурсів з українсько-польських відносин. В міру їх розвитку з’являються доробки, що окреслюють певні аспекти співпраці. Гуманітарні взаємини, складовою яких є становище меншин, постають в якості предмету вивчення з др. пол. 1990-х рр., періоду, коли співпраця України та Польщі набула характеру стратегічного, внаслідок чого відкрилися нові грані для їх пізнання.

Питання значення української полонії для налагодження міждержавної взаємодії у галузі культури України та Польщі, частково особливостей початкової діяльності польських національних організацій торкались у дисертаціях Д. Горун [17], В. Лишко [18], А. Васюк [19], Н. Медведчук [20], Н. Завітневич [21].

У 2013 р. світ побачила монографія “Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва” за авторством волинських дослідників Л. Стрільчук та В. Стрільчука [22]. Це наукове видання подає значний документальний і фактологічний матеріал, чільне місце в якому посідає проблема ролі української меншини в Польщі та польської меншини в Україні у зміцненні міждержавних та міжлюдських стосунків.

Розробки проблеми національного ренесансу українських поляків слід шукати також у дослідженнях площини відродження етнічних меншин в цілому. Власну нішу у науковому просторі посіла робота А. Румянцевої, яка вивчала південні області [23], І. Мащенко, котра виділила регіон Центральної України [24], та А. Шайхатдінова, який зосередив увагу на Донецькій області [25]. Близькою до означеної проблематики є праця О. Муравського, в одному з розділів якої аналізуються консолідаційні процеси в середовищі етнічних меншин західноукраїнських областей на зламі 80-90-х рр. ХХ ст. [26].

Проблема діяльності власне громадських організацій національних меншин в Україні почала розроблятися вкінці 1990-х рр., коли стала очевидно дієвість подібних структур у підтриманні самобутності етноспільнот. Серед тематичних публікацій назовемо оприлюднені напрацювання М. Хоменка [27], М. Багмета [28] та Л. Миндри [29]. Автори розглядають зародження процесу етнічної мобілізації поляків від часу здобуття

Україною незалежності, простежують еволюцію громадських утворень від періоду радянського до сьогодення, аналізують умови функціонування недержавних, в тому числі національних, організацій в Україні та Польщі. Потужним доробком у напрямі вивчення сутності громадських об'єднань етнічних меншин України є однойменна праця Л. Лойко [30]. Значимість книги полягає у логічному поданні всіх аспектів функціонування подібних структур – передумов та мотивів створення, шляху до легітимізації, обрання вектору спрямованості наміченої діяльності, форм роботи, характеру власного позиціонування тощо.

Науковці, котрі торкалися пізнання різних сторін представленої нами тематики, відзначають, що національно-культурні товариства – оптимальна форма гуртування спільнот за ознакою етнічної приналежності. Під кутом аналізу українських реалій підтримки таких об'єднань підготувала розвідку Л. Ковач [31]. З культурологічних позицій національні об'єднання розглянуті мистецтвознавцем С. Виткаловим [32]. Освітня діяльність польської меншини в Україні за посередництвом національних осередків простежена О. Коваленко [33]. Цілісний комплекс зауваг щодо діяльності осередків етнічних меншин в Україні подає дослідниця Н. Барановська [34]. Спробою загального огляду національно-культурних товариств у межах регіону стало довідкове видання, що охоплює об'єднання Рівненської області [35].

Питання щодо місця забезпечення прав та реалізації інтересів полонії в Україні у процесі поступу міждержавних українсько-польських відносин стало ключовим у деяких розробках С. Рудницького [36] та Л. Стрільчук [37]. Обидва дослідники ствердно називають національні меншини каталізатором українсько-польських відносин, адже, по-перше, задоволення потреб цих спільнот є запорукою безконфліктності у гуманітарній сфері взаємин держав, а, по-друге, активність етнічних груп уможливило інтенсифікацію і поглиблення транскордонних зв'язків.

На наше переконання, особливу цінність становлять одиничні праці, в яких здійснена спроба регіонального вивчення становища польської людності на теренах України від 1990-х рр. до сьогодення. Серед них – дослідження динаміки, чисельності та структури польської меншини на Хмельниччині у др. пол. ХХ ст., здійснене науковцем Т. Заставецьким [38], монографія про польську спільноту Бердянська, написана спільно українськими вченими та істориками з Варшави і Жешува [39], розвідка М. Середюка про діяльність провідного польського товариства на Буковині [40].

Полонійна тематика найбільш широко розроблена в розрізі Житомирщини, де проживає найчисельніше скупчення поляків. Навколо однієї з граней життєдіяльності полонії на прикладі цього регіону зосереджена дисертація Н. Бутковської, котра вивчала рівень етнічного самопочуття поляків поряд із українцями, а також вплив так званої “меншинності” на соціальну мобільність у сучасному суспільстві [41]. Безпосередньо процесу становлення польських національно-культурних товариств на цих теренах присвячене дослідження С. Рудницького [42]. Принагідно зауважимо, що різні аспекти життя місцевих поляків подавалися на сторінках наукового періодичного видання “Українська полоністика”, що виходило в Житомирі впродовж 2004 – 2011 років.

Окресленою проблематикою на матеріалі Тернопільської області займався місцевий краєзнавець В. Ризинкевич [43]. Культурно-освітня діяльність полонії регіону наприкінці ХХ – на поч. ХХІ ст. вивчалася дослідником В. Ткачем [44]. Повноцінний аналіз культурно-просвітницького руху поляків на Львівщині, розгляд особливостей створення та основних напрямів роботи провідного національного осередку в краї здійснив уже згадуваний історик О. Муравський [45]. Оскільки функціонування решти національно-культурних організацій полонії в області так і не стало предметом окремих досліджень, дану працю ствердно вважаємо вагомим проривом в освоєнні локального польського ренесансу.

Становище нинішньої івано-франківської спілки осіб польського походження досліджувалося магістром Вроцлавського університету, уродженцем України, А. Лопачаком, котрий охопив найважливіші сфери ймовірного прояву активності полонії області та максимально деталізував сутність її етнічних об'єднань [46].

Польські національно-культурні товариства Волині стали об'єктом наукових інтересів авторки цієї статті, якою поступово розробляються питання місця національних товариств у польсько-українській міждержавній взаємодії [47], особливостей збереження етнічної самобутності місцевою польською спільнотою [48], організації, структури та специфіки функціонування товариств на прикладі окремих осередків [49].

Отже, як показав аналіз наукової літератури, локальні процеси нинішнього етнічного відродження польської меншини у спосіб дослідження діяльності її національно-культурних об'єднань розглядаються вкрай рідко. Дослідники звертаються головним чином до загального аналізу процесу відродження національних меншин в масштабі країни, рідше – регіонів. Відрадно, що становище полонії в Україні є важливим елементом дослідження гуманітарних українсько-польських взаємин, які сьогодні часто стають предметом наукових робіт. Обнадійливі перспективи для детального освоєння проблеми ренесансу та етнічного гуртування осіб польського походження в Україні подають роботи, зосереджені на окремих областях їх проживання. Це епізодичні напрацювання, переважно у формі публікацій, однак більш розлогих робіт у даному напрямі нами не виявлено.

Джерела та література

1. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Упор. Ю. Римаренко. – К.: Довіра, Генеза, 1996. – 942 с.
2. Міжнаціональні відносини в Україні: стан, тенденції, перспективи / Кер. авт. кол. Д. В. Табачник. – К.: Етнос, 2004. – 582 с.
3. Міжнаціональні відносини і національні меншини в Україні: стан, перспективи / За ред. Р. Чілачави. – К.: Голов. спец. ред. л-ри мовами нац. меншин України, 2004. – 384 с.
4. Калакура О. Гармонізація життєдіяльності польської меншини в Україні як чинник українсько-польського партнерства / О. Калакура // Наукові записки: збірник. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2006. – С. 288 – 299.
5. Калакура О. Польська етнічна група в процесі становлення громадянського суспільства в Україні / О. Калакура // Наукові записки ІПіЕНД. Серія: Політологія і етнологія. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2000. – Вип. 14. – С. 175 – 185.

6. Калакура О. Поляки на землях України: ментально-етнографічний портрет ХХ ст. / О. Калакура // Наукові записки ІПіЕНД. Курасівські читання. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2006. – Вип. 30. Кн. 1. – С. 173 – 186.
7. Калакура О. Поляки – сусіди українців і давні жителі на їх етнічних землях / О. Калакура // Українознавство. – № 5. – К.: [б. в.], 2005. – С. 80 – 88.
8. Калакура О. Я. Українська колонія в контексті українсько-польських відносин очима сучасної центральної та місцевої преси / О. Я. Калакура // Наукові записки ІПіЕНД. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2001. – Вип. 15. – С. 250 – 258.
9. Калакура О. Польськість і українськість української колонії / О. Калакура // Українознавство. – 2009. – № 1. – С. 251 – 256.
10. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ ст. / О. Я. Калакура. – К.: Знання України, 2007. – 508 с.
11. Вахніна Л. Відродження польської діаспори в Україні / Л. Вахніна // Україна і Польща. Стратегічне партнерство. Історія. Сьогодення. Майбутнє. Зб. наук. пр. Ч. 2. – К.: [б. в.], 2002. – С. 137 – 146.
12. Гажаман В. Задоволення етнокультурних потреб поляків в сучасній Україні / В. Гажаман // Польська культура в житті України. Історія. Сьогодення: Матеріали II Міжнар. наук. конф., Київ, 6 – 9 листопада 1997 р. – К.: Голов. спец. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2000. – С. 24 – 26.
13. Моцок В. Польська меншина в Україні в 1990-х роках: досвід національного життя / В. Моцок // Міжнар. наук. конгрес "Українська історична наука на порозі ХХІ ст.", Чернівці, 2000. – Чернівці: [б. в.], 2001. – Т. 2. – С. 329 – 333.
14. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2002. – 752 с.
15. Зашкільняк Л. Образ Польщі та поляків у сучасній Україні / Л. Зашкільняк // Проблеми слов'янознавства. – 2011. – Вип. 60. – С. 68 – 80.
16. Лазар Я. Польська національна меншина та пошук методів дослідження у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених / Я. Лазар // Наук. записки Тернопільського держ. педаг. університету імені В. Гнатюка. Серія: Літературознавство. – Тернопіль: [б. в.], 2001. – Вип. 10. – С. 451 – 459.
17. Горун Д. О. Українсько-польські відносини (1991 – 1997 роки): дис. ... канд. істор. наук: 07.00.02 / Горун Дмитро Олександрович. – Одеса, 1999. – 182 с.
18. Лишко В. В. Українсько-польські зв'язки в галузі культури (1991 – 1999 роки): дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Лишко Вікторія Володимирівна. – Київ, 2002. – 224 с.
19. Васюк А. В. Українсько-польські відносини у сфері культури (2001 – 2010 роки): українознавчий аспект: дис. ... канд. істор. наук: 09.00.12 / Васюк Анатолій Валерійович. – Київ, 2012. – 255 с.
20. Медведчук Н. А. Українсько-польське співробітництво в гуманітарній сфері: кінець 80-х – 90-ті роки ХХ століття: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.02 / Медведчук Наталія Анатоліївна. – Львів, 2004. – 227 с.
21. Завітневич Н. Г. Гуманітарний чинник в українсько-польських міждержавних відносинах: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Завітневич Наталія Георгіївна. – Київ, 2008. – 241 с.
22. Стрільчук Л. В., Стрільчук В. В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин і співробітництва: монографія / Л. В. Стрільчук, В. В. Стрільчук. – Луцьк: Волинські старожитності, 2013. – 258 с.
23. Румянцева А. Е. Відродження та розвитку національних культур в Україні. 1988 – 1996 рр. (на матеріалах південних областей): дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Румянцева Анжеліка Євгенівна. – Одеса, 1997. – ... с.
24. Мащенко І. Ю. Національно-культурне відродження етнічних меншин Центральної України в 90-х роках ХХ століття: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Мащенко Ірина Юріївна. – Черкаси, 2002. – 195 с.
25. Шайхатдінов А. З. Культурна самобутність етнічних меншин Донецької області на межі ХХ-ХХІ століть: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Шайхатдінов Андрій Загітович. – Донецьк, 2010. – 224 с.
26. Муравський О. І. Суспільно-політичні процеси в західних областях УРСР (1985–1991): міжнаціональний та міжконфесійний аспекти: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01 / Муравський Олег Іванович. – Львів, 2009. – 228 с.
27. Хоменко М. Відродження культур національних меншин сучасної України (1991 – 1996 роки) / М. Хоменко // Київський університет. Вісник. Серія "Історія". – К.: [б. в.], 1997. – Вип. 36. – С. 82 – 90.
28. Багмет М. Міжкультурна взаємодія громадських об'єднань етноспільнот України / М. Багмет // Політичний менеджмент. – 2004. – № 2. – С. 68 – 77.
29. Миндра Л. Недержавні некомерційні організації України і Польщі як чинник демократичного суспільства / Л. Миндра // Україна і Польща в ХХ столітті: проблеми і перспективи взаємовідносин. Зб. н. пр. / За ред. П. М. Чернеги. – Київ – Краків: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2002. – 312 с.
30. Лойко Л. І. Громадські організації етнічних меншин України: природа, легітимність, діяльність / Л. І. Лойко. – К.: ПЦ "Фоліант", 2005. – 634 с.
31. Ковач Л. Національно-культурні товариства України: сучасний стан та проблеми розвитку / Л. Ковач // Наукові записки ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса. – К.: ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса, 2008. – Вип. 40. – С. 97 – 107.
32. Виткалов С. В. Національно-культурні товариства як фактор оптимізації духовного життя сучасної Рівненщини / С. В. Виткалов // Актуальні питання вітчизняної і всесвітньої історії: наук. записки РДГУ. Вип. – Рівне: РДГУ, 2010. – Вип. 17. – С. 156 – 159.
33. Коваленко О. М. Освітня політика України та Польщі щодо національних меншин (2000 – 2005 роки) / О. М. Коваленко // Грані. Науково-теоретичний громадсько-політичний альманах. – 2012. – № 5. – С. 34 – 39.
34. Барановська Н. П. Національно-культурні товариства України у життєвому просторі України / Н. П. Барановська // Життєвий простір України: політичний та гуманітарний вимір (1991 – 2010 роки): зб. наук. статей. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – С. 56 – 82.
35. Національно-культурні товариства Рівненщини: довідник. – Рівне: [б. в.], 2008. – 30 с.
36. Рудницький С. В. Чинник українсько-польської співпраці у процесі реалізації інтересів польської національної меншини в Україні / С. В. Рудницький // Політологічний вісник. – 2011. – Вип. 52. – С. 371 – 382.
37. Стрільчук Л. В. Питання етнічних меншин у відносинах між Україною та Польщею / Л. В. Стрільчук // Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2009. – Вип. 2. – С. 96–102.
38. Заставецький Т. Динаміка чисельності, розселення та структура польської етнічної меншини на Хмельниччині (др. пол. ХХ ст.) / Т. Заставецький // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки. – Хмельницький: [б. в.], 1999. – С. 400 – 406.
39. Бонусяк А. В. Польська спільнота Бердянська. Виклики сучасності: монографія / А. В. Бонусяк, О. М. Сухомлинов. – Донецьк: Юго-Восток, 2008. – 253 с.
40. Середюк М. С. Діяльність Товариства польської культури імені Адама Міцкевича в Чернівцях у 1991 – 2009 рр. / М. С. Середюк // Гілея: наук. вісник. – 2013. – № 72. – С. 172 – 176.

41. Бутковська Н. Ю. Динаміка соціального статусу етнічної спільноти (на прикладі поляків Житомирської області): дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Бутковська Наталія Юріївна. – Київ, 2006. – 190 с.
42. Рудницький С. Динаміка реєстрації польських нац.-культ. товариств Житомирщини у 1989-2004 рр. / С. Рудницький // *Ucrainica Polonica*. – Київ; Житомир: ВЦ Київ. нац. лінгв. ун-т, 2005. – Т. 2. – С. 141 – 147.
43. Ризинкевич В. Польська національна меншина Тернопільщини: сучасний стан / В. Ризинкевич // *Матеріали V Буковинської міжнар. іст.-краєзн. конф.*, 29 вересня 2005 р., Чернівці. – Чернівці: ЧНУ імені Ю. Федьковича, 2005. – Т. 1.: *Історія України. Краєзнавство*. – С. 343 – 346.
44. Ткач В. Культурно-освітня діяльність поляків Тернопільщини наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. / В. Ткач // *Мандрівець*. – 2007. – № 2. – С. 47 – 51.
45. Муравський О. Товариство польської культури Львівщини: історія і сучасність / О. Муравський // *Україна – Польща: істор. спадщина і суспільна свідомість*: зб. н. пр. – Львів: [б. в.], 2010 – 2011. – Вип. 3 – 4. – С. 234 – 239.
46. Lopachak A. Położenie mniejszości polskiej w obwodzie iwano-frankowskim na Ukrainie: Praca magisterska / A. Lopachak / Uniwersytet Wrocławski. Wydział nauk społecznych. Instytut studiów międzynarodowych. – Wrocław, 2013. – 111 s.
47. Гарбарук А. С. Товариство польської культури на ім. Єви Фелінської на Волині як приклад транскордонної соціокультурної співпраці / А. С. Гарбарук // *Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. "Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень"*, 10 – 11 травня 2011 р. : у 3 т. Т. 1. – Луцьк: ВНУ імені Лесі Українки, 2011. – С. 31 – 33.
48. Гарбарук А. Етнічна ідентичність волинських поляків в умовах полікультурності українського суспільства / А. Гарбарук // *Наук. зап. Серія "Культурологія". Матеріали VI Міжнар. наук. конф. "Культура в горизонті сталих і плінних ідентичностей"*, 12 – 13 квітня 2013 р., м. Острог. Ч. 2. – Острог: Вид. нац. ун-ту "Острозька академія", 2013. – Вип. 12. – С. 389 – 393.
49. Гарбарук А. Товариство польської культури ім. Тадеуша Костюшка на Волині: визначальні засади організації та функціонування / А. Гарбарук // *Наук. вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки*. – Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2013. – Вип. 21. – С. 80 – 85.

Гарбарук А. С. Национальное возрождение и самоорганизация польского меньшинства в независимой Украине: историографический аспект

Статья посвящена анализу научных работ украинских исследователей по вопросам современного национального ренессанса поляков Украины и налаживания процесса их организованного сплочения. Фрагментарно обозначены процессы, влияющие на состояние разработки проблемы. Выделены исследования, в которых тематика рассматривается отчасти, и те, которые непосредственно касаются возрождения и самоорганизации современной украинской полонии способом основания культурных обществ. Освещены общие тенденции работ, отмечены единичные исследования.

Ключевые слова: украинская историография, польское национальное меньшинство, национально-культурное общество, независимая Украина.

Garbaruk A. S. The national revival and self-organization of the Polish minority in independent Ukraine: historiographical aspect

This article analyzes the scientific developments of Ukrainian researchers in the question of modern national renaissance of Poles in Ukraine and adjustment of organized process of their cohesion. The processes that affect the state of the problem are occasionally outlined. The author determines studies, that considere subject in part, and those, that directly relate to recovery and self-organization of modern Ukrainian Polish Diaspora in the way of establishing cultural associations. The general trends of works and individual studies are emphasized.

Keywords: Ukrainian historiography, Polish national minority, national-cultural association, independent Ukraine.

УДК 94(477)(06.011(502.752+502.742)"1940/1980"

А. В. Пагіря

ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА У ДР. ПОЛ. 1940–х – СЕРЕДИНІ 1980–х рр.

У статті розглядаються основні напрямки наукової історіографії проблеми участі української радянської інтелігенції у царині захисту природного середовища УРСР у другій половині 1940-х – середині 1980-х рр. Простежується вплив суспільно-політичних факторів на розвиток екологічного історичного наративу. Проведений аналіз засвідчив неповноту розкриття цієї проблеми в науковій літературі та необхідність проведення окремого дослідження з даної теми із залученням нових джерел та використанням сучасних методологічних підходів.

Ключові слова: історіографія, екологія, УРСР, інтелігенція, громадські організації

Наукова думка протягом тривалого часу поступово накопичувала потенціал вивчення комплексних проблем взаємодії суспільства і природи в надрах цілого ряду наукових дисциплін. Однак історична наука дотепер перебуває в боргу перед суспільством, визнаючи необхідність вивчення глобальної проблеми взаємодії людини та природи в історичній ретроспективі та зокрема екологічної кризи в Україні. Причинами такого стану є те, що в умовах радянського тоталітарного режиму екологічна проблематика в науці, політиці та соціально-економічній практиці витіснялася пріоритетами технократичного адміністративно-командного мислення, що звужувало її використання у всіх сферах суспільного життя. Правлячий комуністичний режим